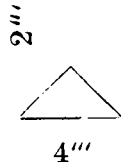

MAGYAR RÉGÉSZETI KRÓNIKA. *)

RÓMER FLÓRISTÓL.

793. *Atkáron* (Heves m.) Kürti Sándor úr tanyáján három élő nyílhegy találtatott; Bakits János gyűjteményében látható.

794. *Balassa-Gyarmatról* Schiefner János úr kapott 1866. márczius havában két bronz tekercset, a)-nak hossza 8", alsó átmérője 2" 5", a felső 3"; egy-egy szalag mely háromszögű, szélessége 4", magassága 2"; fölülete

//// vonalokkal van diszítve; szép világos zöld patinával;
b) laza henger, végén hengeres kötélalaku sodronnyal, hossza 9", átmérője 2" 3", ezen tekercsek egyike a másikba volt dugva.

Továbbá két bronz nyíl, a szigonyidomu 1 1/2" hosszú; a lándzsaidomu 8" 8" hosszúsággal bír.

795. 1865. jun. 14. kaptam a *baracsi* pusztáról (Fehér m.) Vadass Károly úrtól egy téglatöredéket

bélyeggel.

Egy téglán, melyet juniusban Transaquincumban találtunk szintén

betűk fordulnak elő.

796. *Buda*, Krisztina-város, Alkotás utca 269. sz. a *Figdor*—előbb *Mashion*-féle ház kertjében egy egészen ép, de föld nélküli kőszir áll, mely több év előtt az ó-budai csigadomb északi oldalán ásatott ki, minthogy a kert jelenleg más kézre került, a találás körülményeiről bővebb tudósítást nem nyerhettem. A feliratos lap két oldalán szárnyas geniosok állnak fáklyákra támaszkodva; a keret maga igen díszes, valamint az alakok is csinosak. A felirás ez:

T·CL EFFICACIO DMI.
L LEG·II P F BE COS DOMO
LVCERIA APIAOVIXTANN
XXXVII CALPVR HERMION
E CONIVGI BENE ME
RENTISISIMO FECIT.

Az irás nem ered ugyanazon vésőtől, melytől a többi faragvány készült. A betűk furcsa vegyüléke az igen tiszta határozott jelképtűek- és a hanyatló koruaknak. A gyakori hiba tanúsítja a faragó értelmetlenségét. A sír maga 1° 8" hosszú, 3' 5" széles, a falak vastagsága 6", mélysége 20", a fejnek párna alakú fejalj hagyatott meg. Nem kételkedem, hogy egyszerű felszólításra ezen igen szép és ép darab a m. n. muzeum tulajdonává válhatik.

797. *Ó-Buda*. Mult év november havában arról értesített Rupp Jakab úr Budáról, hogy *Rechenstein* özvegy asszony szőlőjében, mely a czelli oldalon, mintegy 100 ölnyire a vámbházon innen fekszik, római sirokat és írásos köveket találtak. Kimentem nov. 23-án és bár igen rossz idő volt, a szőlő alsó részében több cserép darabot, 15" — 10 1/2" — 1" 8"-nyi mérvekkel találtam.

*) Folytatása az V-ik kötet I. füzetében félbeszakított krónikának.

A kötődékek egyike 42" hosszú, ugyanolyan szélesség mellett, az írott lap 23" magas és 30" széles. Az írás be volt vakolva, és erre ismét vörös festéssel más betűk mázoltak. A csak itt ott kivehető betűk ezek:

IF RCE
V RO
S IV S E M P F V M
NE PARENES FILIE
CARISSI

A másik kőnek magassága 41", szélessége 36"; az írásos tér magassága 23", szélessége 22", a betűk 2"-nyiak és nincsenek befestve, mint az előbbin. Az írás mennyire sárban állva és dideregve hamarjában össze állíthattam, ez:

CIV DMMEN
TIAE O MIL LEG
I AD STIP XXII
I I I LA GEMELLE
CONIVGI EIVS IVL
AMILATVS LIB PA
TRONS BENE ME
RENTIBVS ET IVL
MAXIMVS MIL LEG II ADI

Az ormozat csinos, oldalt acroteriumokkal, közepén öt levelű rózsával, ez alatt három fő látszik. A faragvány a jobb időből való, kár, hogy már maguk a romaiak is másod ízben felhasználták. Goldinger úr sziveskedett beküldött rajzával tanulmányomat előmozdítani.

A harmadik kötődék felső részén semmit sem lehet látni; a mit kibetűzhettem a töredékből, itt közlöm:

EPILENIVS AVR C
NE CONIVGI KARIS
AVR CANDIDV . . . I
IN VP
N

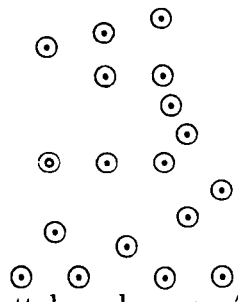
Rechenstein Rozalia asszonyság, lakása temető utca 362 sz. a., igen szívesen engedte át ezen köveket a m. n. muzeumnak.

798. Az ó-budai hajógyári szigeten néhány egyetemi hallgatómmal megfordulván, a fedél alatt levő hypocaustum falromladékai között több ép téglát találtunk. A felírások közt leginkább érdekelték a következő:

VIROH
RANTIP
RANTIP
CONIVBIRM

bélyegűek.

Két darabon pedig, ha a dolgot jól felfogtam, körülbelül ilyenforma rendben, talán egyik munkás lábbelijének szegnyomai maradtak fen. —

799. Az ó-budai hajógyár szigetre ismét kirándulva, Rupp barátom figyelmeztetése következtében Schröll József lovag, hajógyári felügyelő úr szívességéből e következő tárgyakat irhattam le:

Egy 3' 2"-nyi magas, az irásnál 9 1/2"-nyi széles követ illő tagozattal, melyen ez áll:

PRO SALVE·D·N·
M·AVERL·/////////
/// P·I·L·FELICIS AVG
L·SEPT·A·C·ONST
ANT·INVS OPT·IO
SPEI·A·LEG·A·II
ADI·P·A·ANT·ON
INIANÆ·A·V·A·S·L·A·M
//////////
/// ADVENTO·A·COS·A

Adventus Consulsága ezen kőnek fölemelését 218 évre Kr. után határozza; mert ezen évben M. OPELIVS MACRINVS AVG II és

. . . . . ADVENTVS

említetnek ezen főtisztségben. Adventus Macrinusnak társa vala, a nagy befolyású állásban, melyet akkor, a Praefectus Praetorio gyakorolhatott, és a császárságot szívesen engedé át a fiatalabb Macrinusnak, ki azonban mégis félvén vetélytársától, őt a megholt császár hamvaival Rómába küldé, a város kormányzójává és consul társának nevezé ki. A ki Adventusról többet akar olvasni, nézze például Crevier: Histoire des Empereurs Romains. Tome IX. 374. lapon.

Feltűnő e kövön, hogy a császárok nevei t. i. M. AVRELIVS ANTONINVS (Caracalla) fele, M. OPELIVS MACRINVS-é pedig egészen ki van vakarva. Caracalla tetette ezt Geta testvére nevével, kit annyira gyűlölt. „La mémoire de Géta“ mond az idézett író a 296-ik lapon, „était si odieuse à son frère, qu'il dechargea sa colère jusque sur les pierres qui avaient servi de soutiens aux statues de ce Prince malheureux. Il fit fondre la monnaie qui portait son image.“ És ámbár bőkezűsége katonái iránt bámulatos volt, úgy, hogy midőn gyalázatos bűneiért az egész világ utálattal elfordult ezen zsarnoktól, kivéve az általa annyira gedélt katonaságot — a senatus szívesen fogadá el Macrinus választását, sőt a testvérölő elleni gyűlöletét minden alkalommal nyilvánítá. „Nous aimons mieux, felkiálták, tout autre que le parricide, — tout autre qu'un Prince de moeurs abominables, tout autre que le bourreau du Sénat et du peuple“ — on ordonna que ses statues d'or et d'argent fussent fondues. . . . u. o. 373. l.

Ezen névvakarások tehát a nép gyűlöletének kifejezései, néha a zsarnokok parancsaira kellett ezen neveknek eltűnniök.

Heliogabalusról tudjuk, hogy Macrinus iránti haragból sokat tett, a mivel annak emlékét utálatossá tegye; de evvel még nem elégedett meg, hanem Macrinus Consulatusát is magának a fasti consularesekben tulajdonítá. Erről Crevier 420 l. ezt mondja: „Le nouvel Empereur (Heliogabale) se rendoit donc souverainement ridicule, en substituant son nom a celui de Macrin dans les fastes, et dans les Actes publics: de facon qu'ils s'attribuait un Consulat dont il n'avait pas pu avoir l'idée même en songe.“

Ezen érdekes fogadmányi kövön kívül láttam egy $13\frac{1}{2}''$ — $9\frac{1}{2}''$ — $2\frac{1}{2}''$ -nyi sárgás téglát, melyen a VINCENTIA bélyeg kétszer előfordul; a téglá hanyagabban van készítve, mint a többi efféle anyagművek, és a többi érdekes darabokkal együtt a sziget hidján alúl mintegy 40° -nyire találtatott a kavics kikotrása alkalmával. Ugyanott van egy igen vastag fal, mely a szigeten túl és a fürdősziget (Badhaufen) irányában, a Transaquincumi váracs felé húzódik. Miből és mivel ezen VINCENTIA-féle téglák a nevezett váracsban is találtatnak, de minthogy ezen felirású cserepek Esztergomban a takarékpénztár alapja ásatásánál is előfordultak, hajlandó vagyok hinni, hogy a szigeti fal, a tansaquincumi váracs és az esztergomi építmények a 218 éves kővel egyidejűek, mi mindenesetre igen érdekes eredménye lenne ezen műemlék feltalálásának.

A többivel együtt előjött egy 20"-nyi lábatlan szárnyas genius vagy *Amor*; egy 14"-nyi magas mandola fenyő toboz, talán priapus mint a termékenység jele, és két bronz szobrocska, melyek Schröll úr nagylelkűségéből, a többi érdekes tárgygyal együtt a muzeum sok utánczott római bronzszobra közt, díszes helyet foglalnak.

800. *Ó-Budáról* egy hengeres bronz buzogánygomb jutott *Schieffner* úr birtokába, ez egész hosszában barázdákkal bir. E lelhelyről nyert *Schieffner* úr egy bronz kést is. Ennek hossza 6" széle 10" hátának szélessége 2".

801. *Ó-Budán*, a kotrás alkalmával egy igen díszes márvány-vásának töredéke jött napfényre, mely egy női *diavlest*, kettős fuvolyán játszó nőt, ábrázol. A munka díszes, külön fametszvényben adjuk. Velem *Goldinger* úr ismerteté meg, kinek már igen sok kedves tudósítást köszönhetek.

802. *Ó Buda*, a mult évi kotrásnál találtatott egy belülről üres Bacchus (?) fő, melynek melle mintegy tompa végű levelekből kinő, karjai herma-alakulag elvágják, homlokát, füleit, le a nyakig hosszukás ferdény-idomu, rovátkás fürtök takarják. Feje tetején a fülek fölött kerek fülek alkalmazták, hogy az alakocskát felakasztani lehessen. Ezekkel háromszögöt képezvén, hátul valami domborodás van, melyet, mivel az egész rézszobrocska is nagyon rozsdás és érdes felületű, kivenni nem lehet. Jelenleg birtokomban vagyon.

803. *Csesztvén* (Nógrád m.) Madách család birtokán, mintegy 30 évvel ez előtt nevezet es számú hamvvedrek találtattak.

804. *Csikváron* (Fehér m.) a plébánia udvarában vannak egy római emlék töredékei, melyek a kenderföldről behozattak.

A mennyire összetudtuk állítani, e felirás tünt fel:

R // // // // TV/S / SAPW
 D F ANN XXX
 H. Š. E.
 SA...>VRDA ET RESILLA
 PARENTES F P ET SIBI VIVI.

két oszlop közt jobbra az anya, balra az apa, kezében tekercs, köztük a fiu; alattuk több alaknak fejei látszanak. Egy töredéken igen szép faragványú delphin maradt fenn. Az egész jobb koru művészetéről tanuskodik.

Mátyus Ferencz kenderföldjén találták a csikvári határban azon *keresztény* római követ, melyet az Arch. Közlem. III. kötetében 158. l. leirtam; házánál pedig láttam több párkányos téglát, melynek anyaga egyébiránt távolról sem oly tiszta, mint egyéb római lelhelyeken lenni szokott.

Nem ritkák itt a római érmek, 7 darabot kaptam Várady Péter ref. lelkész urtól ajándékba: Antoninus Pius, Constantius Chlorus, Constantinus II, Constantius II, Helena Julianus és Jovianus fejedelmektől.

Ugyanott *Töttös József* házának alapja ásatván 1861-ben, 3 darab hamvveder találtatott, de csak hült helyüket leltem.

805. *Duna-Penteléről*, mint egyik gazdag lelhelyről *Schieffner János* úr ismét kapott egy rövid gyilkot bronzból, melyhez háromszöggel volt nyele erősítve, és egy réz vésüt, melynek felül sem lyukja, sem füle.

Ugyanonnan való azon *részfokos*, melynek hossza 8", széle a végén 2", magassága az élénél 1".

Innen került gyűjteményébe egy *ötvegyörög*, mely 5 1/2" hosszú, 2 1/2" magas és 4 1/2" széles. Valamely őskori öntödének fenmaradt készlete.

806. *Esztergomban Brunner Antal* özvegyénél láttam több római téglát, melyeket *Sz.-György-mezőn* levő szőlőjében egy sírból vettek ki. A párkányosak 14"—18", a párkány 1" 3" széles, 1" 10" magas, a bélyeg 5 1/2" széles. Betűi TERENVPD vagy TERE, VPD változatokkal fordul elő, és ugyanaz, melynek hasonlói a *basaharci*, ugynevezett hídfőnél találtatnak.

807. *Esztergomban* a reáltanoda rajzoló teremében következő bélyeggel fordulnak elő római téglák:

COHORII
VIROHO

a téglá 6" 9" □, 2" 3"-nyi vastagság mellett.

Továbbá:

vastag hosszú téglán,

és

17"—10"—2" 6".

COHIVBR

a téglá maga

Egy üres téglán, melynek egyik szélesebb oldala mint a tészta, még az újjak nyomával van aljára tapasztva 7" magas, 2" 3" széles bélyeg fordul elő; keskenyebb oldalain hosszúkás kerek lyukak vannak 9"—5" □; az egész igen rendetlen munka.

Feltűnőbb, és eddig előttem, mint hazánkban elő nem fordult bélyeg érdekes e következő, mely ugyanott egy párkányos téglán előfordul:

azaz: AVRELIANVS CORIALIS FECIT. A bélyeg szélessége 2" 8", magassága 1" 6".

808. U. o. *Knauz Nándor* barátomnál *Korvin Mátyás*nak egy gyönyörűen hímzett címérét láttam. A paizs alul kerekített. Magassága 8", szélessége felül 7", innen 3/4-del alább 6". A szívpaizsban kék mezőben a fekete holló áll sárga ágon, csőrében arany gyűrűvel. A felső mező jobbra szelemenekből áll, melyek közt az ezüstösek rostély forma öltéssel díszítvők. A vonalak így következnek: keskeny vörös, szélesb ezüst, k. vörös, sz. ezüst, fehér, ezüst, fehér ezüst, k. vörös szalagok. Az alsó mezőben a fehér szalag alatt van széles ezüst, k. ezüst, sz. vörös szalag hálóforma hosszúkás öltésekkel. A bal felső mező félig vörös, félig fehér. — A koronás, arany karmu oroszlány jobbra ágaskodik, kettős farka tövét arany gyűrű szorítja össze. — Ez alatt jobb felé fordul a láb nélküli, arany csőrű koronás sas kék mezőben; egész teste ostáblaformán fehér és vörös váltogató

négyszöges mezőkből áll. Nem diszíté-e ezen remek hímzés valamely hirnök dalmatika-szerű köntösét?

809. A reáltanodai rajzteremben u. o. van egy fej nélküli angyal kőből faragva. Magassága $7\frac{1}{2}$ " , szélessége $2'' 1'''$. Az alak ruházata bő, stola nyakán lóg, a szárnyak meg van a nyoma, kezeiben mondatszalogot tartott, de irás nélkül. Meglehet, hogy valamely templomban vállkövül szolgált.

810. A hajdan sokszor emlegetett *Fövenyesi* pusztán jelenleg is sok római érmet találnak, nagy részét *Falvai István* mérnök úr birja Fehérvárott.

A *nyakas táblán* a hol a *tácsi* országut szögellik, mint legemelkedettebb helyen kerestem a *római castrumot*, melyre *Érdy János* figyelmeztetett. Mintegy 30 ölnyire a *puszta kanálistól* keletre sok árok és gödör látszik, előfordulnak tégladarabok is, de valóban itt volt-e maga az erőd, biztosabb adatok hiányában nem merem állítani; bár mo-csár által jól védett hely lett volna. Azonban a földek végén sok cserepet és téglát találtam, mely más vidékiektől, nyomorult volta miatt nagyon elüt, úgy hogy egyedül alakjukról lehet reájuk, mint római téglákra reáismerni. Ezekkel maga az egész tábla van mintegybevetve, de egyikén sem tudtunk *Persa Ferencz* ispány ural, — kitől némely érdekes éremdarabot és egy üveggyűrűt kaptam — *siglákat* vagy bélyegeket találni.

811. *Gödöllő* és *Szada* közti legelőn több vízvezető cserép hengert találtak, és azokat római műnek véleik. Összehasonlítván e csöveket a *Lukács fürdőben* találtakkal, és tekintetbe vevén valamint az anyagot, úgy a művezetet is, arról győződtem meg, hogy az említett csövel újabb korbeliek.

812. A *gombai* fensíkon az úgynevezett *Ghyeczy* részről nyert a m. nemzeti muzeum egy bronz alakocskát, hasonlót a meztelen medicei Venushoz, magassága $4'' 3'''$ fején párta ül, vállain egy-egy hajfonat foly le, jobb kezét előre tartja, ballal szemérmét takarja. A munka a művészet hanyatlását mutatja, a kéz és lábujjak egyszerűen bevágott vonalokkal jelezvék, s aránylag maguk e tagok a szépnél nagyobbak. Jobb keze ujjai, a bal hüvelyke és mutatója végize hiányzanak; és a jobbik czomb egy vágás által meg van sértve.

Ugyanonnan egy fehér, három vörös, két zöld, két sárga részint hengeres, részint hatszögű hasáb alakú üveggyöngy küldetett be, — és egy IV. Béla féle rézpénz; de vannak a *gombai lakóknál* meszely számra való üveggyöngyök, bronz karikák, kő és bronz eszközök.

E küldemény *Márton István* *gombai* ref. lelkész úr ajándéka.

813. 1865. october 9-én *Fényes Menyhért* úr *keményfoki* birtokán a cselédek egy csuprot szántottak ki, melyben egy darab nagy tallér, 2 darab kisebb tallér, 64 garas és 800 db denár foglaltatott. Ezeket a szalontai főbiróság beküldé.

Az érmek mind a 16. századból valók, és német, lengyel, cseh, leginkább pedig magyar veretűek; vannak I. Zsigmond, Albert, Alexander lengyel, II. Ulászló, Lajos, Ferdinánd, Max és Rudolf *cseh*, valamint ugyanezeketől *magyar* királyi pénzek közöttük.

814. *Koronczón* nt. *Ebenhöch Ferencz* lelkész úr jelentése nyomán közölhetem: hogy a *bábotai* dülőben barbar-korú cserepeket találtak szántás alkalmával. Az igen buzgó és értelmes régész úr ezen cserepeken előforduló rajzokat is beküldé.

Milkovits uraság *római* lelhelyül ismeretes *téhi* dülőjében két római hamvedret szántottak fel, az egyik $10''$, a másik $6''$ magas; amaz alúl öblös, felül szűk, fületlen, és tál módjára elterülő széle ki van fodrozva, azaz fel-alá hajtogatva, emez pedig alant szűk, fent öblös, szintén fületlen, mind a kettő fekete, iszapolt és jól kiégetett máz nyoma nélkül. Mindegyikében hamvmaradványok és egy-egy CONSTANTINVS IVN NOB CAES feliratu obolus találtatott. Mind a kettő *Milkovics* úr érdekes gyűjteményében létezik.

815. *Nagy-Béren* mart. 6-án az emberek egy fagyök kiásatása alkalmával egy edényt találtak, mely tele volt ezüst érmekkel. Az edény nyom nélkül tűnt el, de a fedő, mely tiszta ezüstről készült, a *Kisbéri* cs. kir. katona ménesi uradalom birtokába jutott. — A munkások közt ki-ki egy-egy marékkal vett magának, a helybeli izraelitánál pedig engem tudósító *Marosy János* oklev. gyógyszerész úr mintegy 12 latot látott belőle.

A hozzám beküldött 35 darab mind az úgynevezett *frisaticusokhoz* tartoznak, csak egy lapon mutatnak veretet, és az *aquilejai* patriarchak pénzei voltak; a 12-ik egész 14-dik századbéli okmányokban említetnek minálunk, és 5 ért belőlük egy ezüst garast. Én azokat 11 féltre osztottam, és az állatok, emberfejek, paizsok és kardot tartó vitézek, két oroslány közti ország czimer, hold és csillag, egyenágu kereszt lombozat közt és azok közt, melyeket IV. Béla király kisebb érmein látunk, alig találunk valami különbséget.

Ezen érmek nálunk nem tartoznak a ritkaságokhoz, mivel igen általános volt hazánkban való elterjedésük, miért is, nem csak a pápai adó említésénél gyakran előfordulnak, hanem nagyobb mennyiségben és együtt találatnak.

816. *Nagy-Léta* környéke a régészek figyelmét érdemli az ott nagyobb számmal előforduló kúnhalmok miatt.

817. *Nagy-Szombatban* 1862-ben az új kapu lerontatott, ezen alkalommal találtak a következő sírköveket, melyeket Deutsch Henrik izraelita vallástanár úr a Közlemények számára szíves volt magyarázni és észrevételekkel kísérni. Adjuk ezen izraelita régiségeket annál inkább, mert egyáltalán a legrégebbek közé tartoznak, melyeket hazánkban bírunk; mert honi izraelitáink eddig, mint látszik saját Archaeológiájukkal keveset törődnek; mert a külhoni Archaeologiai folyóiratok gyakran ilyeneket hoznak, és a saját földünkön egy úsrégi néptörzs történelméhez, habár csekély, de mégis. becses világító pontokat nyújtanak.

1. אֶכֶן הוּאֵת אֲשֶׁר שְׁמִי מִצְבָּה . . . . .

1. sz. E kő, melyet felemelék, emlékoszlop a) . . . .

כִּאֵן נִקְבֵר אֶחָתֵר בֵּת ר' דָּוִד הַנֵּל

Itt nyugszik Eszter a már említett b) rabbi Dávid leánya.

2. אֵי וְאֵי וְלֵלָה צְעָקָתִי כִי גִדְלָה וְמֵר . . . . .

2. sz. Ah és jaj! Keseregve jajgatok, mert nagy és keserű. . . . .

3. אֵי לִי עַל שְׂכָרִי לִנְקָה עֵצִים מִבְּשָׂרִי . . . . .

3. sz. Jaj nekem, sebem miatt! Elragadtatott csont testemből. c) . . . .

4. הִבֵּת שְׂרִי (d) שְׁנַת ק' ל"ד לִפְרֵט הָאֵם . . . . .

4. sz. A leány elragadtatott d) (= 1390) évben. — Az anya . . . .

a) M. I. 28, 22.

b) E mondatnak, a sírkő másik oldalán lévén, ezen utolsó szava: „הנל” nem tulajdon név, mint a német fordító gondolja, hanem a következő két szó: „הַנְּקָבֵר” vagy: „הַנְּקָר לְהֵלֵן” kezdőbetűi, mi azt jelenti: „a ki fennebb említettet.”

c) Ez valószínűleg egy erőszakosan szenvedett halálra vonatkozik. — Egyébiránt a férj neje halálára is mondhatja, célzással. M. I. 2, 23. versére.

d) Így gondoltam e homályos, véleményem szerint félig eltörlődött, szót értelmezhetni.

5. הַלְכָה לְעוֹלָמָה בְּיוֹם יוֹי הָ אֶמְנָק' לֵא נְעָדָר לְאַלְהֵי הַשָּׁמַיִם ת' נ' צ' ב' ה'

5. sz. — — elhúnyt 6. napon (= pénteken) 5151. (= 1391) évben, melyben a jajgatás meg nem szűnt e) . . . .

6. כָּאן נִטְמָן גְּבִיר נְאֻמָּן ר' אַבְרָהָם . . . . .

6. sz. Itt nyugszik egy becsületes férfi, rabbi Abraham . . . .

7. מֵר לְבִי עַל הַצָּרָה שֶׁבָּא אֵלַי שֶׁכָּבֶדָה גְּרִי מְעִינִי שֶׁכָּבֶדְתִּי בְּתִי מ' יְהִנְטָא בֵּת ר' יֶאֱחָק שְׁנַת ק' ל' ר' ב'ט'ו'ב' אֶלּוּל פֶּה דִּירְנִיִּיא

7. sz. Szívem kesereg az ért inség miatt! Mert elaludott szemem világa, mert eltemettem itt leányomat, Jehnte-t (= Jeannette), rabbi Jicchák leányát, 137-ik (=1377) év elulhó (= september) 19. napján, itt Dirnau (= Nagy-Szombat).

8. כָּאן טָמון אִישׁ הַגּוֹן גְּבִיר נְאֻמָּן כ' יִשְׂרָאֵל בֵּר' תּוֹיִם הַנְּהַרְג בְּלֵילָה עַל מִסְתּוֹ מִתְתִי תְדִי בְּפֶרְתִי יְהִשֵּׁם יִקְוִים דָּמוֹ כ"ב יָמִים לְיָרָה תַּמּוֹן בְּיוֹם ג' שְׁנַת ק' לִפָּן

8. sz. Itt nyugszik egy becsületes ember és férfi, Izrael, rabbi Chajjim (= Joachim) fia, a ki megöletett éjjel fekhelyén — halála legyen engesztelése, és Isten boszúlja meg vérét f) tamuszhó (= julius) 22-ik napján, 3-ik napon (= kedd) 100-ik (= 1340.) évben.

9. תְּרָאוּ לְמִקְוֵנוֹת וַיִּלְטְרוּנִי קָנֹת עַל אִשֶּׁת חֵיל בְּכִנּוּת אֲמִינִי g) מְרַת לִיבֵל שְׁנַפְטָרָה קִנְדִּי לִפְרַט ת' נ' צ' ב' ה'

9. sz. Hívjátok el a síró asszonyokat h), hogy tanítsanak meg engem siralmakra a derék asszony fölött, ki hasonlított törzsanyáink lányaihoz, Liebel asszonyság kimúlt 154-ik (= 1394.) évben.

Szíves köszönetet dr. *Frankl Vilmos* urnak, kinek közbenjárása által ezen feliratokat Nagy-Szombatból, egy előttem ismeretlen urtól kaptam. — Bár befalaznák olyan helyen, a hol az enyészettől megmentetnének.

Van reményem, hogy azon felirást is megkapom, mely a Krisztinaváros egyik utcza szögletén sokáig állott, de az ó-budai izraelita temetőbe kivetített. Pozsonyban is állott egy ilyen kő a pósta-utcza szögletén, mint Korabinszky mondja, — de mult évben semmi nyomára nem akadhattam. Meglehet, hogy ezen kezdet másokat is fog ilyesnemű közlésekre más vidékről is buzdítani. Mi az Arch. Közleményeknek lapjait szívesen engedjük át, honi történelmünk érdekében.

818. *Oberwaldbauern* (Vas megye), a pinkatői plebánia fiók helységében f. évi ápril 17-én találtak két római követ, a pör alatt levő magyar és stajer országi határon, egy kis patak innenső, magyar részén, mint értesítő *Rosenblüh Gellért* káplány úr írja, húnsír alatt, honnan a lakosság igen sok követ hordott el.

Az egyik kövön, mely három mezőre van osztva, semmit sem lehet kivenni; a kő maga 9' hosszú, és 4' széles. A másik töredék 5' magas 3' 10" széles. A beküldött csi-

e) E kifejezés világosan arra mutat, hogy az 1391-ik év a nagyszombati zsidókra nézve is vészthozó volt. — 1391-ben Cseh- és Morvaországban nagy zsidó üldözések történtek.

f) Ez is zsidó üldözésre emlékeztet.

g) E szóalak szabályellenes, mert a név egyes- és a rag többes száma „אֲמִינִי” mind a név, mind a rag többes száma pedig „אֲמִינִי” hangzik.

h) Jeremias 9, 17.

nos rajz a legfelső osztályban balra száguldó lovast ábrázol, szélnek eresztett Chlamyssal, a mögötte futó állatot (tán párducz?) hosszú lándzsájával döfi, míg a kép bal oldalán lévő fa előtt szarvas fut, melyet agár üldöz. A másik alacsonyabb mezőn agarak nyulakra vadásznak, gyakran előforduló rajzok a római sírokon. Az írásos mező, melynek részletes mértékeit nem birjuk, oszlop közt ezen hiányos írást mutatja.

M. ATTIVS I
 VET LEG
 AN. L
 . . . . .
 M . . . . .

Sajnos, hogy a kő épen ott van kitorve, hol a Legiónak, melynek M. Attius 50 éves veteránusa vala, neve és száma állott.

Jó lesz, ha e töredéket közlő úr figyelemmel kíséri, és a megtalálás esetében felírásátudtomra adja.

819. *Ucsáról* (Csallóközben) kaptam igen csinos feketés-zöld *kő-vésüt*, melyet ott lapos mennykő nevezet alatt ismernek, és *lánczos mennyköveket* is találnak. Találtak a földeken, és mint a nép regéli, ez csak minden hetedik évben veti fel magát s így csak azon években lehet találni. Legnagyobb hossza 1" 10"', élénél szélessége 1" 6"', felül 4 vonalnyi tompasággal kerekded; meglehetősen éles. Ajándékba kaptam Végh Adorján tanítványomtól.

820. *Kis-Orosziban* (Nógrád m.) ismerik e *mennykőt*. Egy kisebb példányt serpentinből kaptam Ludwig Jánostól, hossza 2' 2"', élénél 1' 1"', fokánál 7". Igen finom éle eltér kissé az egyenes vonaltól. — Egy másik igen szép foltos serpentinből való szekercze példány Smitola Ferencz oda való lakóé. A volt lyukjánál el van törve, különben hossza 2' 9"', szélessége élénél 1" 4"', vastagabb részénél 2". Ettől birtokosa semmiképp nem akart elválni, mert mindig kéregetik gyógyítási célokból. Családja már igen régen bírja.

Ugyanott a kath. paplak falában egy faragvány látható, mely vastagra van bemészelve. Tollas vagy serényes állat, melynek feje hiányzik, karmaival címer-töredéket tart. A középczímerkén madárfej látszik. A négy mezejü nagyobb címer felső jobb terében a magyar négy szelemen, balra a jobbra ágaskodó kettős farku cseh orosz lány látható. A címer oldalai mellett egy-egy gyöngyszalag van szegélyül alkalmazva; a faragmány oldalain pedig oszlopíró tekeres és kerek végű oszlopválúzat (cannellirung) darabjai foglaltatnak. Honnan került ezen darab ide, nem tudni; talán a visegrádi várból? Anyaga, mennyire kivehettem, homokkő.

821. *Páty* 1865. július 23-án. Várady József kir. udvari tanácsos úrral kirándultam Pátyra, hogy érdekes gyűjteményeit, és ott létező néhány római régiséget megnézzek. Meglepett a majd teljes muzeum, mely természeti, érmészeti tárgyakból, régi edényekből és rézmetszetekből áll, és kitűnő ritkaságokat is foglal magában.

Ott hallottam, hogy *Tokón* egy fekete kifűrt kőszekerczét, *lánczos mennykőt* találtak; *Alcsúthon* pedig az új szőlőhegyen a homoki dűlőben Bárányos Jánosnál hamvedreket.

Pátyon a *kozáron i* puszta templom helyén voltam, körülötte sok cserép van; magának a templomnak már semmi nyoma, a völgyben az út mellett egyedül egy kerek ablaknak tagozata hever körteféle átmetszettel; sok szürke cserép van itt is.

A reformatus lelkészlak falában csinos oltárkát találtam, melynek egész magassága 1, 11", a tagozatok szélessége 10 1/2", az írásos lapé pedig 7 1/2". A felírás egyes be-

tüi fonákul valának téntával kimázolva, úgy, hogy főleg az első sor valódi értelmét nehéz volt kipuhatolni. A felírás helyes olvasása ez:

N MPHIS
PEREMBV
M • VAL •
KARVS
DEC•COL•AQ
IIVIR
V • S • L • M.

Ezen érdekes emlék találtatott a főkút mellett, melynek kiapadatlan forrása mai nap is örvendezteti vizével a lakosságot.

Nt. Szabó Lajos lelkész úr, a nevezett követ a m. n. muzeumnak nem csak ígére, hanem ott mulatásom után nem sokára honfias készséggel be is küldé.

822. Ugyanott a faluháza udvarának kerítő falában áll egy római kő, melynek felső része el van törve, mindazonáltal 1 láb a föld alatt lévén, még azon felül 5' 5" magas és 2" 8" széles. Ez is a főkútnál a budai uttól jobbra találtatott 1857-ben. A felső faragványon jobbra áll egy nő, balra férfialak, köztük magzatjuk. Az alsó dombormű, négy kerekű szekeren három alak ül, előtte a befogott ló van, egy másik szemközt áll. E kő igen roncsolt állapotban van.

A *kazáromi* felhagyott kútnál mintegy 10 darab vízvezető csőt találtak, mely elején legömbölyített szájjal 5"; kissé szűkül majd ismét felén túl tágulva 3" 9"-nyivá nő, míg végénél 2"-nyivá összehúzódik; felül belső világossága 3", alul 1" 4", egész hossza 1' 8"; igen halvány agyagból készült, és a Lukácsfürdői hengeres csövektől egészen elüt. Kívül és belülről kitűnik, hogy ezen csövek korongon készültek.

Ugyanott:

Mocsay János háza előtt egy mértföldmutató töredék áll; a darab egészen kerek, hossza 2 1/2', átmérője 1' 2", rajta köröskörül a pontozó pöröly nyomai láthatók, de írást nem tudtam felfedezni.

Sasfészkén a száraz tó fölött három hamvedret találtak, de mivel csak homok volt bennük, össze is zúzták. — Hijában irunk, hijában kérjük annyit az értelmiséget, hogy az embereket nagyobb kiméletre buzdítsák!

823. *Pereszlénnybe* (Hont m.) a Huszár-féle birtokú földeken, több helyt a homokban fekete kerek foltok tűnnek fel, melyek alatt biztossággal hamveder-cserepekre lehet akadni. Egyik ott talált 5" mélységű és 11" átmérőjű fekete cserép tál *Bakits János* birtokába került.

824. *Peröcsényi* határban (Nógrád m.) a község fölött levő hegytetőn látható romok között ezelőtt harmincz évvel, egy körülbelől 20"-nyi magasságú fekete márvány ember alak találtatott, mely azon időben Foglár Imre kir. kamarás, tései birtokos úrnál létezett. Hollétét tudni annyiból érdekes lenne, mert a magyarországi szobrászat, úgy is igen gyér, adatait talán valami remekművel szaporíthatná.

825. *Pesten* a Józsefvárosban, mult év augustus hó elején az ujonnan épült malom helyén egy celt, egy nagy buzogány és sok gomb ásatott ki; a celt *Schiefner* úr birtokában van, az egész leletről a haza fővárosában csak akkor tudtam meg e fenemlített adatokat, midőn már a szatócsok kezeibe került a lelet.

826. *Pesten* 1866. april 11-én a kotrógéppel a Dunából egy 12"-nyi vas kapocs, más ki nem vehető fa darabok, melyek igen erősen összeragadt breccia-nemű hüvelylyel birnak, és egy középkorbeli vas kard jött napfényre. A kardnak hossza 18"-nyi, de úgy látszik, hogy a 12"-nyi alaktalan kavicstömeg, melynek végéből yge kard vége kiáll, ennek

kiegészítő része. A markolat fa hüvelylyel birt, végén súlyos gomb volt, pelengéjének szélessége felül 2"-nyi. Egészben hasonlít azon ép fegyverhez, melyet Böliskén Nagy Lajos úr ő nagyságánál láttam. Ezen tárgyak tüzetesb ismeretét ts. *Ságodly* alpolgármester úrnak köszönhetem.

827. *Pest*, 1865. jun. 24-én *Trans-Aquincumba* rándulván ki egyetemi hallgatóimmal, azt tapasztaltam, hogy csak azon három év alatt, melyen a helyszínén nem voltam, a belső árokkal kerített négyzetnek szántás és kapálás által minden nyoma eltűnt. Egyedül a külső mélyebb árok, az árokban létező falromok, és a bőven elszórt cserép- és tégladarabok mutatják még, hogy itt római erősítés volt. Meglehet, hogy egynéhány év múlva ezek is elfognak tűnni, s így csak könyveinkben fog emléke fennmaradni.

A tégladarabok közt egyet találtunk

VINCENTY

egy másikat

LEYIIA

, egy harmadikat

VIO

egy negyediket olvashatatlan bélyeggel.

828. *Petronell* nem tartozik szorosan Magyarországhoz, de mivel közel fekszik a határhoz és jelenlegi birtokosa honunkban tartózkodik, várában pedig több főuri családiak ivadékai képei is láthatók, az ottan tett archaeologiai tapasztalásimról csak néhány szót akarok felemlíteni. *Carnuntumot* a bécsi régészeti társulat, valamint a középponti bizottmány is eléggé kutatta, és kiadványaiban ismertette is. Augustus 30-án 1865-ben az udvarban a fölépcsőnek párkányán oroszlánt lehetett látni, mely szarvast tartóztat előlábai-val, sörénye stilszerű, mint ez a román korban később előfordul, és vörös, és sárgára van festve, a fej fehér színt mutat. — A kavicsfal mozaikszerűleg kirakott oszlopcsarnokban több római műemlék, kisebb sarcophag, főleg egy-két csinos faragvány van kirakva, melyek mind Carnuntumból valók.

Feltűnő két fogadmányi kő, mely mint hazánkban is gyakran található, a mezei Istenségeknek valának szentelve. Egyikén ezt olvastam:

SILVANO

DOMES

L. GEM

VICTOR

V. S.

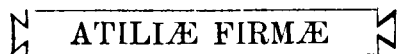
a másikon: SILVA

DOME

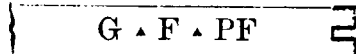
SACR.

A kisebb tárgyak közt, melyek egy szobában felállítvák, feltűnt egy elefántcsont fésű, mely az osztropatakihoz igen hasonlított, és több darabból van összeállítva, ezek kerek szögek által tartatnak össze.

Van fekete üveganyagból egy karperecz, melynek izei a retek beczője egyes izeihez hasonlóan vannak összeállítva; takarékpersely alakra készült agyagedény; kék üveggedény, felül két fogantyúval és hengeres hassal; egy fej terracottából; elefántcsontból készült stilus; egy terra sigillata tálcskának lába . . SACIROK, és téglák

és mások

bélyeggel, az előbbi egy valaki *Attila-tégla* gyanánt akará bemutatni, és nagyon bámult, hogy evvel nekünk örömet nem szerzett, minthogy felvilágosításomból kitűnt, hogy ezt bóknek nem vesszük, hanem római műnek ismerjük el.

Az uradalmi udvarban egy fényes fürdőház állhatott; azonban ebből csak egyes töredékeket lehet látni, s fehér márvány remek tagozatokat, és azon jegeczes mészkő táblákat, melyek kékes, zöldes, és sötét violaszínű csillámvonalok belevegyítése által palás természetűvé levén, az úgynevezett *marmo cipollinót* — és *paonazzót* teszi. Ugyan ilyen fehér márvány táblákat találtam az ó-budai romok közt, sőt hallám, hogy Erdélyben Ulpia Trajana kőhalmazai közt is feltalálhatók. Minthogy a földisme első tekintélyei az állíták, hogy ilyesféle márványbányák csak Olaszországban léteznek, eléggé világos a rómaiak fényüzése, kik nagyszerű palotáik és fürdőik falainak behuzására oly messziről hozák a becses anyagot.

Ez szolgáljon némi ösztönül, hogy a rómaiak építési anyagára is nagyobb gondot fordítsunk, hogy ebből ipari és kereskedési viszonyaikra is némi fényt deríthessünk.

Megnéztük a petronelli keresztelő kápolnát is, valamint délelőtt az altenburgit. A dombormű, mely a tympanumon látható: keresztelő sz. János, az Üdvözítőt keresztelve; fölötte lebeg a sz. lélek galamb alakjában, egy angyal mellette ruháját tartja; durva, de igen régi mű.

A régi basilikának, melynek még nyomát sem találtuk, egyik oszlopa fejezetén jelenleg egy újabb kora sz. Mária szobor áll.

A város belső temploma is régi; falában lőrések vannak, tehát védelmi építmény vala. A keleti rész *egyenes záradéku*, a tornyon román kerekpárkányzatot találtam. A nyílalaku kőfaragójel több helyen látható. A falban római köveket; és LEG XIII G bélyegű téglákat lehet találni, valamint egy kerek tölcseridomu nézőlyukat is. Valamennyi ugyanannyi érdekes műemlék.

829. *Pinczehelyen* (Tolna m.) a plebánia kertjében 5'-nyi mélységben találtatott egy kis bögre, magassága 3'', szája nyílása 2'' 9''', feneke 2'', alul kissé hasasodik ott, hol a szájától 2'' 3'''-nyire ívelő füle a korsót éri; a füllel általellenében s tőle mintegy 1'' 3'''-nyira apró bütykök emelkednek, és pontozott vonallal vannak összekötve ott, hol a hasasodás kezdődik. Ez a m. nemzeti muzeumnak ajándékozott.

Pinczehelyhez közel a Papszigeten igen sok római pénz találtatik, ezekből 58 darabot Domitiantól—Gratianig a helybeli lelkész Hangyali Mihály úr a m. Akademia éremtárának ajánl a pinczehelyi iskolás ifjúság nevében, kik ezt összegyűjték és ezen nemes célra beadák.

Ezeken kívül felajánl Hangyali úr a m. muzeumnak egy ezüst fibulát, hossza 2'' 6''', szélessége 1'' 9'''; egy réz fibulát 3'' 2''', 2'' 2'''; s egy másikat rézből 2'' 1''', és 9''', mind a három íjalakú. Találtattak Papszigeten.

830. *Rákoson* gróf Karácsonyi Guido úr földjein már több izben római vastag cserepeket és üvegdarabokat ástak ki a földművelők.

831. *Szántón* (Hont m.) mintegy 10'' átmérőjű és 8'' magas, valamint kisebb hamvvedrek is találtattak.

832. *Szemerén* (Heves m.) Mocsáry úr kertjében, bronz fülbevalót találtak, melyen puszta gömb vagyon. E fülbevaló egy koponyában volt. Jelenleg *Bakits János* úr birja.

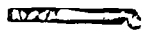
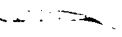
833. *Szaxárdról* Velits István úr, kit a honi régiségek igen érdekelnek, s kitől magam is szerencsés valék néhány csinos darabot gyűjteményem számára nyerni, be-

római castrum volt; de mivel a lelhely nincsen eléggé jellegezve, a tégladarabokból és cserepekből, mint lehetett volna, határozott ítéletet nem hoz a tudósító, e vélemény megerősítését illetékesb archaeologiai kutatótól kell bevárnunk. *Kolozsvári Közlöny 1863. 142. 143. sz.*

838. *Tótgörke* nevű faluban (Vác közelében, Pest m.) a vizmosásos által képzett szakadásokat kiegyenlítő *Szontagh Gusztáv* úr szántóföldjét kiegyenlítette, és ezen egymás mellett fekvő csontvázra akadt. Mindegyik fejénél kis agyagedényt találtak, melyeket a találó úr egy eperjesi collegiumbeli tanárnak ajándékozott. Ugyanekkor egy tiszta ezüstdből készült fülbevalót is találtak. Itt lignitek is fordulnak elő állatcsontokkal. Érmekre ritkábban akadnak, de a Galgán túl Procopius György földjén egy Maximianus-félére akadtak.

839. *Túr* (Felső-Hont m.) úgynevezett itató dűlőjén a hontmegyei régiség gyűjtő társulat mintegy 100 darab cserép-edényt ásatott ki 25 év előtt, ezek minden ékesítés nélkül voltak, nagyságra nézve nagyon különböztek és többnyire a m. nemzeti muzeumba kerültek.

840. *Vácson* (?) igen finom karperecz (10 db.) hármastekercesek igen finom sodronyiból, egyik végén , a másikon hegyes, a végétől majd közepéig sodrott. Vastagsága $\frac{1}{2}$ '''.

841. *Vandhádi* pusztán (Békés-Csaba mellett) találtak 1865-ben január végén az ispányi lak szomszédjában, a szabad földben, egy női csontvázat; nyaka körül fehér, zöld és vörös klárisok (mintegy 20 darab voltak szétszórva, melyek egyrésze *Haan Lajos* evang. lelkész úr birtokába jött, a többit gróf Apponyi György ő excellentiájának nyujták be. Bővebb tudósítást ígért a hulla fekvésére és egyéb körülményekre nézve a fent idézett lelkész úr.

Szintén e tájon egy kereszt is jött napfényre, mely a m. n. muzeumban őrzött Béla király féléhez hasonlít; ezt jelenleg *Ipolyi* kanonok úr bírja.

842. *Zavarón* (Pozsony m.) Okolicsányi Károly az udvarában találtatott f. évi február havában fekete cserép fazék, mely magasságának alsó harmadában élesen hasas, fölfelé pedig össze van húzva. Alján egy vonalnyira mélyedett lába van. — Magassága 5'', legnagyobb hasassága 6'', felső szájnnyílása 3'' 8'''. A hasasság felső részén, felülről, jobbról lefelé balra fácskával kissé görbén húzott vonalok vannak. Az érem, mely benne volt, a találó bírja — a cserép-edény *Bakits János* úr birtokában vagyon.

843. *Zombárol* (Tolna m.) küldött bñ Gyöngyösön lakó Magyar Kosa Sámuel birtokos úr a magyar nemzeti muzeumnak egy bronz geniust, melynek magassága $5\frac{1}{2}$ '' . Az alak bal lábán áll, jobbját lebegésre emeli. Két rövid szárnya ki van terjesztve; jobbájában törött tárgyat, mintegy falevelet tart, baljának alkarja el van törve. Nyakgyöngysora pontokkal van kiverve valamint köldöke is. A mellbimbók, és a szárnyak tollazata pedig nem egészen ügyetlen kézzel van karczolva. Fejéke sajátságos. A font és keretképen arcát körülvevő hajzat a fej tetején három ágba van összeszorítva; a közép egyenesen álló ágtól valami varkocsféle fonadék terjed a kétrétü fondorokig, melyek nyakát fődik és a szárnyakig nyúlnak.

Az egész mű durva ugyan, főleg a végtagok ujjai, de azért még a legrosszabb ízlésű korba nem helyezhetjük.